

Een boekenwurm van zeven maanden door Bookstart

EEN OVERZICHT VAN DE OPZET EN UITVOERING VAN BOOKSTART,
EEN LEESBEVORDERINGSPROGRAMMA IN GROOT-BRITTANNIE

MARJOLEIN STEENDIJK

Lezen
.....
STICHTING LEZEN

Deze publicatie is uitsluitend te downloaden via www.lezen.nl

In deze serie zijn eerder verschenen:

- Piek, Karlijn, *Zoveel lezen we (niet)*, 1995
Ven, Mascha van de, *Nieuwe media en lezen*, 2000
Kaufmann, Yolanda, *Voorlezen*, 2000
Tellegen, Saskia en M. Lampe, *Leesgedrag van vmbo-leerlingen*, 2000
Boter, Jaap, *Uitleengegevens als marketinginformatie*, 2001
Bos-Aanen, Joke, T. Sanders en L. Lentz, *Tekst, begrip en waardering*, 2001
Tellegen, Saskia, L. Alink en P. Welp, *De attractie van boek en computerspel*, 2002
Elsäcker, Willy van, *Begrijpend lezen*, 2002
Land, Jentine, et al., *Tekstbegrip en tekstwaardering op het vmbo*, 2002
Braaksma, Martine en E. Breedveld, *Het schoolvak Nederlands opnieuw onderzocht*, 2003
Guldmond, Ineke, *Emotionele betrokkenheid bij jeugdliteraire teksten*, 2003
Jager, Bernadet de, *Leesbegrip, leesplezier en de Friese taalnorm*, 2003
Verhallen, Maria, A.G. Bus en M.T. de Jong, *Elektronische boeken in de vroegschoolse educatie*, 2004
Lemaire, Christine, *Lezen doen we samen!*, 2004

Colofon

Stichting Lezen
Oxford House
Nieuwezijds Voorburgwal 328G
1012 RW Amsterdam
020-6230566
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Vormgeving cover

Lijn 1 Haarlem, Ramona Dales

Dit onderzoek is uitgevoerd door Marjolein Steendijk, studente Nederlands (specialisme
Taalbeheersing) aan de Rijksuniversiteit Groningen

© 2004. Stichting Lezen, Amsterdam

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Bookstart: het pilotproject te Birmingham	6
2.1	Bookstart: effecten op de langere termijn	10
2.2	Uitbreiding van Bookstart	12
2.3	Bookstart op dit moment	15
2.4	Bookstart: de financiering	16
2.5	Bookstart: samenwerkingsverbanden	17
3	Een leesbevorderingsprogramma in Nederland: Boekenpret	19
4	Conclusies en aanbevelingen	21
	Literatuurlijst/websites	22
	Bijlage I: Het Bookstartpakket zoals dat er nu uitziet	23
	Bijlage II: De zeven elementen voor een succesvolle uitvoering van Bookstart	24

1 Inleiding

Dat het van groot belang is om goed te kunnen lezen is algemeen bekend, maar dat je dit al kan aanmoedigen nog voordat een kind kan praten is een relatief nieuw besef. Al in het eerste levensjaar leren baby's 'communiceren' waarbij ouders en verzorgers (verder: ouders) een sleutelrol spelen. Door de jeugdgezondheidszorg in Groot-Brittannië wordt er in de eerste levensfase van het kind veel aandacht besteed aan de opvoeding en de lichamelijke gezondheid. Het belang om ouders te informeren over het praten met en voorlezen aan hun kinderen is daar tot nu toe echter onderbelicht gebleven¹. Ter vergelijking: in Nederland is er bij voorbeeld opdracht gegeven om actief aandacht te besteden aan de spraak- en taalontwikkeling van jonge kinderen.

Het besef dat een kind nooit te jong is om met geschreven taal en dus met boeken in aanraking te komen was voor dr. Maggie Moore van het Newman College en dr. Barrie Wade van de University of Birmingham aanleiding om een pilot-studie naar voorlezen aan hele jonge kinderen en boekgebruik in gezinnen uit te voeren in de omgeving van Birmingham. Deze studie werd uitgevoerd in 1992 en hieraan deden driehonderd gezinnen mee. Dat dit lokale, relatief kleinschalige project een vervolg op nationaal niveau zou krijgen was op dat moment nog niet te voorzien. In 2000 deden er echter 650.000 gezinnen mee aan dit project en inmiddels is Bookstart, met een landelijke spreiding van 92%, een vast onderdeel binnen de opvoeding geworden.

Bookstart is een nationaal programma met als doelstelling het aanmoedigen van ouders om hun kinderen vanaf zeer jonge leeftijd in aanraking te laten komen met boeken en om samen met deze boeken bezig te zijn. Het programma is onder andere gebaseerd op de gedachte dat kinderen die al op jonge leeftijd in aanraking komen met boeken een voorsprong ontwikkelen waar ze hun hele leven profijt van zullen hebben.

De uitvoering van het programma gebeurt middels het uitreiken van een pakket aan ouders dat onder andere bestaat uit gratis boeken en advies over hoe je deze boeken samen met je kind kan bekijken. Bookstart wordt uitgevoerd door meerdere instanties waarbij er een nauwe samenwerking is tussen bijvoorbeeld het bibliotheekwezen en diverse gezondheidsorganisaties².

De vraag is nu hoe de ontwikkeling van Bookstart is gegaan. Wat komt er allemaal bij kijken om een project op zo'n grote schaal als in Groot-Brittannië goed uit te voeren? Wat voor onderzoek naar Bookstart is er tot nu toe gedaan en wat is nuttig om te weten voor de verdere ontwikkeling van Boekenpret in Nederland: een leesbevorderingsprogramma dat te vergelijken is met Bookstart?

In dit artikel zal ik een overzicht schetsen van Bookstart vanaf het allereerste begin in 1992 tot aan 2003, het jaar waarin een nieuw onderdeel van Bookstart, *My Bookstart Bag*, wordt getest. Hierbij zal de nadruk worden gelegd op het onderzoek dat is uitgevoerd om Bookstart zo optimaal mogelijk te ontwikkelen. Daarnaast komt de onmisbare rol van

¹ (Moore & Wade, 1993: 6)

² (www.bookstart.co.uk)

financiering en samenwerking aan bod. Ook zal er een kort beeld worden geschetst van een pilotproject zoals dat op dit moment in de Kop van Noord-Holland wordt uitgevoerd naar Boekenpret.

2 Bookstart: het pilotproject te Birmingham

Om erachter te komen of het zin heeft om een project op landelijke schaal in te voeren is het noodzakelijk een dergelijk initiatief op lokaal niveau te exploreren. Hier volgt een overzicht van de uitvoering van het pilotproject. De punten die aan bod komen zijn: de doelstellingen, de methode met bijbehorende resultaten en, niet onbelangrijk, de conclusies en aanbevelingen.

Doelstellingen

Bookstart hield de volgende doelstellingen voor ogen:

- Het promoten en aanmoedigen van voorlezen aan baby's;
- Het beter toegankelijk maken van boeken door middel van promotie van bibliotheekbezoek en het kopen van boeken;
- Het bewustzijn van vroege en ontluikende geletterdheid vergroten;
- Het onderzoeken van de mogelijkheden en methoden om een dergelijk project op grote schaal in te voeren;
- Het stimuleren van onderzoek naar het effect van Bookstart op de lange termijn³.

Het project werd uitgevoerd in en rondom Birmingham waarbij zo'n driehonderd gezinnen waren betrokken. Deze gezinnen waren afkomstig uit drie verschillende gebieden om de steekproef qua etniciteit en sociaal-economische spreiding zo representatief mogelijk te maken. De ouders kregen bij de gezondheidscontrole van hun kind bij de leeftijd van negen maanden een Bookstartpakket mee dat bestond uit het volgende:

- *Een begeleidende brief (in het Engels, Pakistaans of Punjabi)*
- *Een boek*
- *Een kaart met poëzie*
- *Een uitnodiging om de lokale bibliotheek te bezoeken en eventueel lid te worden*
- *Boekenlijsten*
- *Een poster*
- *Een boekenlegger*
- *Informatie over lokale boekhandels en andere boek-gerelateerde organisaties⁴*

Naast de uitreiking van het pakket werd er, samen met de wijkverpleegkundige, een eerste vragenlijst ingevuld. Hierbij konden de ouders aangeven al dan niet een tweede vragenlijst te willen ontvangen om in te vullen. Deze tweede enquête werd zes maanden na het invullen van de eerste vragenlijst ingevuld met de bedoeling effecten te meten.

De resultaten

Naast de resultaten van de vragenlijsten zijn ook de evaluaties van de deelnemende bibliotheek- en gezondheidsmedewerkers gebruikt om een beeld te vormen van de

3 (Moore & Wade, 1993: 7)

4 (Idem: 8)

uitvoering en het effect van Bookstart. Ook zijn verschillende ouders geïnterviewd over Bookstart en heeft de pers de nodige aandacht aan het project besteed.

Vanuit de beroepspraktijk

De verschillende medewerkers vanuit de beroepspraktijk waren zeer enthousiast over Bookstart. De bibliotheekmedewerkers vooral vanwege de aanmoediging om het bibliotheekgebruik te stimuleren en vanuit de gezondheidszorg vanwege de mogelijkheden om de vroege geletterdheid te bevorderen met behulp van leuke boekjes en voorleestips. Zij hadden echter ook punten van kritiek die vooral met de inhoud van de boekjes te maken had. Niet alle boekjes waren op de juiste doelgroep afgestemd en bevatten soms te veel woorden voor ouders die minder geletterd waren, de inhoud stond soms te ver af van de leefwereld van het gezin of het boekje was te moeilijk en eerder geschikt voor oudere kinderen. Soms waren de teksten ook niet goed vertaald.

De samenwerking tussen de verschillende beroepsgroepen werd zeer positief bevonden. Ondanks het feit dat er geen geld van buitenaf beschikbaar was, werd er enthousiast samengewerkt en deed men graag iets extra's, ook al behoorde dat niet tot het takenpakket. De bibliotheken onderzochten bijvoorbeeld behalve de effecten van Bookstart ook veranderingen in bibliotheekgebruik en vanuit de gezondheidszorg ontstonden er nieuwe initiatieven om de taalontwikkeling te stimuleren. Een voorbeeld hiervan is een lokale bibliothecaresse die betrokken is geraakt bij een cursus 'Professioneel Opvoeden' op het plaatselijke consultatiebureau. In een ander gebied is op het plaatselijke consultatiebureau een mobile *Words on Wheels* opgehangen om zowel ouders als kinderen attent te maken op de diensten die de bibliotheek kan bieden.

Aangezien het programma in een testfase verkeert, zijn er verschillende aanbevelingen gedaan om het project te kunnen verbeteren:

- Er zouden extra gebruiksvriendelijke manieren moeten worden bedacht om het pakket te introduceren in de gezinnen.
- De boekjes zelf zouden meer moeten worden aangepast op aantal woorden en taalgebruik, de leefomgeving van het kind en de taal die in het gezin wordt gesproken.
- Sponsoring en donatie van boeken door uitgevers blijft noodzakelijk.
- Instructie is belangrijk, zowel aan de zorginstellingen opdat zij de pakketten goed kunnen introduceren in de gezinnen, als aan de ouders zodat ze meer over voorlezen te weten komen. Hierbij zou een goede introductiefolder met helder beeldmateriaal en een duidelijke tekst nuttig zijn.
- De samenwerking tussen de bibliotheken en de zorginstellingen moet verder worden verbeterd.
- De werkdruk moet beter verdeeld worden en er moet een extern persoon worden aangetrokken voor de administratie en contacten.

De vragenlijsten

Tijdens de overhandiging van het Bookstartpakket vulden verpleegkundigen samen met de ouders een vragenlijst in waarin de achtergrondinformatie van de baby en de ouders en het bibliotheek- en boekgebruik aan bod kwamen. In totaal zijn er van de eerste vragenlijst 131

ingevuld. Van de tweede vragenlijst, waarin voornamelijk vragen werden gesteld over Bookstart, zijn er 63 ontvangen. Vooral de resultaten over Bookstart zijn hier relevant:

- De ouders waren zeer enthousiast over Bookstart. Een reactie:
"I think it is a very good idea which does encourage you to read with your child."⁵
- Over de inhoud van het pakket zijn alle ouders zeer tevreden. Er zou iets zorgvuldiger geselecteerd mogen worden waar het gaat om de leeftijdscategorie, maar er zou verder niets uit het pakket weg moeten worden gelaten.
- Ouders zeggen bereid te zijn om voor het Bookstartpakket te betalen waarbij de bedragen variëren van 50p tot £7,-.
- De kosten voor het zelfstandig aanschaffen van nieuwe boeken blijken echter een probleem. Lang niet alle ouders kunnen zich boeken voor hun kinderen veroorloven, maar men is ook niet altijd even enthousiast over de boeken uit de bibliotheek aangezien baby's ze nog wel eens in hun mond willen stoppen.
- Toch is het bibliotheekbezoek door Bookstart licht gestegen. 23 ouders zeggen de bibliotheek te zijn gaan bezoeken als gevolg van Bookstart⁶.

Naar aanleiding van de gevolgde procedure rondom het afnemen van de vragenlijsten zijn er verschillende aanbevelingen:

- Praktisch gezien is het belangrijk dat de administratie rondom de vragenlijsten moet worden verbeterd. Ook dient er rekening mee te worden gehouden dat er veel extra kosten bij het gebruik van vragenlijsten komen kijken.
- In het vervolg zullen in een eerste en tweede vragenlijst identieke formuleringen moeten worden gebruikt om misinterpretaties te voorkomen.
- De vragenlijsten zouden vertaald moeten worden naar de thuistaal van gezinnen waar geen Engels wordt gesproken.
- Er moet op worden gelet dat er minimaal zes maanden tussen de verspreiding van de eerste en tweede vragenlijst zitten.
- Bij de meeste vragen moet extra ruimte komen waar ouders commentaar kunnen opschrijven want juist dit toegevoegde commentaar blijkt erg nuttig te zijn.

Evaluatie door de ouders

Aan de hand van de ingevulde enquêtes bleek dat ouders behoefte hadden aan het geven van hun mening, onafhankelijk van het beantwoorden van de vragen uit de vragenlijst. Juist deze reacties bleken zeer nuttig te zijn en gaven een goed beeld van de uitvoering en het nut van een programma als Bookstart. Bovendien zijn de ouders de belangrijkste personen waar het gaat om de evaluatie van Bookstart: zij zijn het best in staat om veranderingen bij hun kinderen waar te nemen en in de gaten te houden hoe het boekgedrag zich ontwikkelt. Daarom zijn er vier evaluatiegesprekken over Bookstart opgenomen. Uit elke regio zijn

⁵ (Moore & Wade, 1993: 24)

⁶ (Idem: 25)

twee gezinnen gekozen waarvan de ouders de vragenlijsten hadden ingevuld en vervolgens is er bij hen thuis gesproken over Bookstart⁷.

Uit deze gesprekken blijkt dat Bookstart erin slaagt om de interesse in boeken op te wekken en het lezen in gezinnen aan te moedigen, daar waar er eerst niet gelezen werd. Het gekregen boekje werd positief ontvangen, vaak ook door oudere kinderen in het gezin en bovendien zorgden de andere materialen in het Bookstart-pakket ervoor dat het aanschaffen van boeken werd gestimuleerd.⁸ Het lijkt erop dat het programma niet een eenmalig effect met zich meebrengt maar zorgt voor een doorlopend positief effect, zoals verderop in dit artikel zal blijken. Onderzoek heeft namelijk uitgewezen dat Bookstart-kinderen het primair onderwijs aanvangen met een voorsprong op andere kinderen in zowel de beheersing van het Engels als rekenen.

Publiciteit

Op verschillende manieren is Bookstart onder de aandacht gebracht. Ten eerste hebben nationale kranten over het project bericht. Het bibliotheekpersoneel is geïnterviewd voor een radioprogramma en er is een artikel gepubliceerd in *Books for your Children*. Deze publiciteit droeg bij aan een beter beeld van bibliotheken in de plaatselijke gemeenschap. Daarnaast toonde een uitzendorganisatie uit Canada belangstelling voor het filmen van het project in Birmingham.

Gedurende het onderzoek werd duidelijk dat de media vooral geïnteresseerd was in direct contact met de deelnemende ouders en dat het in de toekomst goed zou zijn om van tevoren met de ouders te overleggen hoe met media om te gaan.

In de toekomst zal er in de omgang met de media vooral rekening gehouden moeten worden met de privacy van de ouders en hun wens om al dan niet in de publieke belangstelling te staan.

Conclusies

Hieronder volgen puntsgewijs de belangrijkste conclusies die weliswaar nog voorlopig maar toch zeer positief zijn te noemen:

- Het gebruik van Bookstart zorgde voor een toename van voorlezen aan baby's, meer lezen in het gezin in het algemeen, meer bibliotheekbezoek en een stijgende verkoop van boeken.
- Deze positieve resultaten zijn het gevolg van:
 - Een goede samenwerking tussen het bibliotheekwezen en de gezondheidszorg
 - Sponsoring en de donatie van boeken
- Gezien het feit dat ook oudere kinderen in het gezin de boeken willen lezen, zijn er mogelijkheden om ook aan oudere kinderen die nog niet naar school gaan boeken aan te bieden. Dit zou wellicht gecombineerd kunnen worden met programma's voor ouders die zelf niet kunnen lezen.

⁷ Van de drie gebieden die waren uitgekozen om mee te doen aan het onderzoek, is er bij één regio iets misgegaan waardoor er geen enkele vragenlijst was ingevuld.

⁸ (Moore & Wade, 1993: 17)

- In de toekomst zal sponsoring, donatie en samenwerking vereist blijven voor een succesvolle uitvoering van Bookstart. Maar daarnaast is vooral enthousiasme en inzet erg belangrijk.
- Op basis van bovenstaande resultaten worden verdere lokale initiatieven aangemoedigd⁹.

2.1 Bookstart: effecten op de langere termijn

Gedurende de vijf jaar daaropvolgend werd de ontwikkeling van het kind nauwlettend in de gaten gehouden met als resultaat een merkbare voorsprong van het niveau op zowel het gebied van de geletterdheid als wiskundige onderlegdheid tegen de tijd dat zij begonnen aan het basisonderwijs.

Een eerste bewijs...

Een vervolgstudie heeft zich gericht op de attitudes ten aanzien van boeken en de wijze waarop hiermee wordt omgegaan in gezinnen. Een steekproef uit de Bookstartgroep is vergeleken met een controlegroep. Hieruit is gebleken dat de houding van 2- en 3-jarige kinderen positiever is ten aanzien van boeken dan de houding van kinderen die geen Bookstart hebben gehad. Een paar cijfers met betrekking tot het voorleesgedrag van de ouders en het kindgedrag kunnen deze resultaten het beste illustreren:

Hoe enthousiast het kind is over boeken:

- 68% van de Bookstart-ouders zei dat het kijken van boekjes één van de drie leukste activiteiten van het kind was tegenover 21% van de controlegroep;
- 75% van de Bookstart-ouders zei regelmatig boeken te kopen voor hun kinderen als cadeautje tegenover 10% van de controlegroep;
- 43% van de Bookstart-ouders zei hun kind eens per maand of vaker mee te nemen naar de bibliotheek tegenover 17% van de controlegroep.

Verschillen tussen de Bookstartgroep en de controlegroep in voorleesgedrag:

- Het lezen van de hele tekst	(83% vs. 34%)
- Meer praten over het verhaal	(64% vs. 24%)
- Het verhaal in verband brengen met ervaringen van het kind	(43% vs. 21%)
- Het kind aanmoedigen om mee te doen	(43% vs. 17%)
- Het kind aanmoedigen om voorspellingen te doen	(68% vs. 28%)
- Het aanwijzen van de richting van de tekst	(68% vs. 10%)

Verschillen in kindgedrag tussen de Bookstart- en controlegroep:

- Interesse tonen in de tekst	(100% vs. 34%)
- Vaak naar de tekst wijzen	(68% vs. 21%)
- Vaak proberen om de bladzijde om te slaan	(54% vs. 10%)
- Met het verhaal meedoen	(82% vs. 31%)
- Vragen stellen	(61% vs. 21%) ¹⁰

⁹ (Moore & Wade, 1993: 26)

The Birmingham Baseline Assessment

In 1997 hebben de eerste Bookstartkinderen de leeftijd bereikt om naar school te gaan en kan er voor het eerst bepaald worden of Bookstart ook effect heeft op de langere termijn. Om dit effect te bepalen moeten bepaalde competenties worden vergeleken met dezelfde vaardigheden van kinderen die geen Bookstart hebben gehad. Vanuit dit oogpunt is het interessant om te meten wat hun startniveau is en deze resultaten te vergelijken met het aanvangsniveau van de kinderen die geen Bookstart hebben gehad.

Om dit niveau te meten is in samenwerking met de *Birmingham Education Authority* een observatieschema ontwikkeld: *The Birmingham Baseline Assessment*. Het is de bedoeling dat leerlingen in de klas zorgvuldig worden geobserveerd ten aanzien van twee vakken: Engels en Wiskunde. Deze vakken zijn weer opgedeeld in drie onderdelen: Engels in spreken & luisteren, lezen en schrijven en wiskunde in het gebruiken en toepassen van wiskunde, getal (gericht op tellen) en vorm, ruimte en maten (gericht op ruimtelijk inzicht). Op elk van deze onderdelen scoort het kind beter naarmate het de vaardigheid in hogere mate beheerst. Deze score varieert van 0 (geen enkele vaardigheid) tot 3 (beschikt over behoorlijke vaardigheden).

Vanuit de oorspronkelijke Bookstartgroep deden 41 kinderen mee. Hier tegenover stond een even grote controlegroep. Deze is samengesteld op grond van de volgende vijf aspecten met betrekking tot de achtergrond: geslacht, thuistaal, etnische groepering, ervaring opgedaan op de crèche en de leeftijd.

Op alle gebieden scoorde de Bookstartgroep hoger dan de controlegroep waarbij vooral de score op het gebied van lezen zeer significant was. Ook op het gebied gericht op tellen was er een behoorlijk significant verschil waar te nemen. Wellicht heeft dit laatste te maken met de aandacht die in boekjes wordt besteed aan tellen en cijfers.

Naar aanleiding van deze onderzoeksresultaten werd het positieve effect van Bookstart steeds beter zichtbaar. Reden om de doelstellingen van Bookstart op ten minste twee gebieden verder bij te stellen: het verhogen van de standaarden in het onderwijs, er van uitgaande dat de effecten die zijn gemeten tijdens de aanvang van het primair onderwijs na twee jaar nog steeds zichtbaar zijn en proberen om de gezinnen die 'moeilijk te bereiken zijn' alsnog te bereiken en ze deel te laten nemen aan Bookstart.

De resultaten tot nu toe zijn een zeer sterk argument om van Bookstart een nationaal programma te maken en te proberen om elk kind in het verenigd koninkrijk te bereiken¹¹.

Een derde meting

Onderzoek heeft uitgewezen dat kinderen die het primair onderwijs aanvangen met een voorsprong, deze handhaven tijdens deze onderwijsperiode¹². In dit opzicht blijkt Bookstart zeer efficiënt, niet alleen op het gebied van het geletterdheidsniveau maar ook wat andere gebieden binnen het onderwijs betreft.

¹⁰ (Moore & Wade, 1998: 7)

¹¹ (Moore & Wade, 1998: 9)

¹² (Wells (1986), Butler (1988), Juel (1988) en Bus et al. (1985))

Ten tijde van het 3^e onderzoek dat de effecten van Bookstart onderzoekt waren de kinderen inmiddels 7½ jaar oud. Bij dit onderzoek werd gebruik gemaakt van de *National Scheme of assessment and testing (SATS)* dat de voortgang onderzoekt aan het eind van *Key Stage 1*¹³. Voor dit onderzoek zijn zowel een experimentele als een controlegroep samengesteld en werden er observaties gedaan tijdens Engels, wiskunde en daarnaast natuurkunde. In totaal ging het om 10 verschillende beoordelingen waarbij er op dezelfde wijze punten werden toegekend als tijdens het tweede onderzoek: *The Birmingham Baseline Assessment*, zie ook hierboven.

Op alle gebieden scoorde de Bookstartgroep wederom hoger dan de controlegroep, hoewel het significantieniveau verschilde. Van de 10 beoordelingen waren er 7 significant en hiervan scoorde de experimentele groep met betrekking tot het onderdeel lezen zeer hoog. (0,1% significantie)

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de Bookstartgroep, die het primair onderwijs aanving met een hoger niveau, zoals gebleken uit het Baseline onderzoek, dit gedurende de eerste jaren van het basisonderwijs weet te behouden.

Deze bevinding komt overeen met eerder onderzoek naar Bookstart en ander onderzoek dat laat zien dat kinderen die met voorsprong aan het onderwijs beginnen deze voorsprong tijdens deze onderwijsperiode kunnen behouden. Dit bewijs zet de doelstelling van Bookstart om bij te dragen aan een stijging van het onderwijsniveau, en dit niet alleen op het gebied van de geletterdheid maar ook op andere gebieden, kracht bij. Een volgende stap is nu om te onderzoeken of deze resultaten ook bij grotere groepen in andere contexten behaald worden.

2.2 Uitbreiding van Bookstart

Een opstapje naar nationaal niveau: regionale initiatieven

In navolging van het succes van het pilotproject te Birmingham hebben diverse regionale instanties een dergelijk project opgezet. In het begin van 1997 bleek echter dat er geen centrale registratie was wat de diverse Bookstartprojecten betrof en dat er zodoende geen overzicht was van mogelijke effecten en suggesties ter verbetering. Als gevolg hiervan zijn verschillende advertenties geplaatst en brieven verspreid met een bijgevoegd evaluatieformulier om een overzicht te krijgen wat de diverse initiatieven betreft.

Naar aanleiding van de resultaten van de vragenlijsten is er een overzicht gemaakt van de diverse plaatselijke initiatieven waarvan de belangrijkste punten en vooral aanbevelingen hieronder kort worden genoemd:¹⁴

- Sinds 1992 zijn er ongeveer 30 lokale projecten opgestart, die qua omvang en uitvoering nogal uiteen liepen¹⁵;

¹³ *Key stage 1* houdt de eerste twee jaar van het basisonderwijs in. De kinderen zijn dan tussen de 5 en 7 jaar oud. Bron: http://www.qca.org.uk/ages3-14/tests_tasks/122.html

¹⁴ (Moore & Wade, 1998)

¹⁵ Het aantal kinderen dat werd bereikt liep uiteen van 20 in Lewisham tot 6000 in Manchester. Ook de duur van de projecten varieerde: van zes maanden tot vier jaar.

- Er is meer duidelijkheid gekomen met betrekking tot de inhoud van het Bookstart-pakket¹⁶;
- Het samenstellen van dit pakket zal op grotere schaal plaats moeten vinden om rendabel te zijn, bijvoorbeeld met medewerking van Booktrust zelf;
- Gegarandeerde (financiële) steun is noodzakelijk voor een zekere toekomst van Bookstart;
- De samenwerking moet beter worden georganiseerd, bij voorbeeld door externe medewerkers aan te trekken en van Bookstart een reguliere taak te maken;
- Het zou goed zijn om de uitreiking van een pakket niet te beperken tot één keer, maar om ook op latere momenten gratis boeken uit te delen. Dit om zowel de ouders beter aan te moedigen alsmede longitudinale effecten te kunnen meten.

Naar aanleiding van de succesvolle resultaten van het uitgevoerde onderzoek tot nu toe en met de nodige aanbevelingen op zak, werd het tijd voor de lancering op nationaal niveau. De doelstelling blijft uiteindelijk om elk kind in Groot-Brittannië gratis boeken te kunnen bieden!

Tijdens de lancering van het Nationale jaar van het Lezen in september 1998 kondigde de staatssecretaris van Onderwijs, David Blunkett, de plannen van Booktrust aan om Bookstart op nationaal niveau te ontwikkelen waarbij Sainsbury's, een grote supermarktketen, zou optreden als grote sponsor. De belangrijke rol van sponsoring zal verderop worden besproken.

Lancering op nationaal niveau: een effectonderzoek

Bookstart werd gelanceerd in 1999 en bereikte binnen vijftien maanden een landelijke spreiding van 92%. In maart van het jaar 2000 had Bookstart in Groot-Brittannië de status bereikt van eerste, nationale programma ter wereld waarbij boeken werden uitgedeeld aan baby's.¹⁷

Tussen januari 1999 en april 2001 is er een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar de effecten van de lancering van Bookstart op nationaal niveau. Met dit onderzoek werden verschillende doelstellingen beoogd: ten eerste de effecten van het onderzoek over de tijd en ten tweede informatie over de ontstane houding en gedrag als gevolg van de invoering van Bookstart.

Belangrijk om in de gaten te houden is het feit dat onderzoek naar de implementatie van Bookstart alleen plaatsvond met oog op ontwikkelingen in het onderwijs. Men had ook kunnen kijken naar verbetering op het gebied van ouder-kind interacties of een verbetering in de vaardigheden van de ouders. Omdat het pilotproject zich echter heeft gericht op het educatieve aspect en ook de overheid alleen belangstelling had voor de verbetering van de geletterdheid in verband met onder andere de sponsoring, werd hier in het onderzoek geen aandacht aan besteed.

¹⁶ Voor een compleet overzicht van de inhoud van een Bookstartpakket, zie de bijlagen.

¹⁷ www.bookstart.co.uk

Om het eerste effect, een mogelijke toename in lezen, te meten werden drie brede indicatoren gebruikt:

- Een eerste, initiële toename in lezen en hieraan gerelateerde activiteiten in Bookstart-gezinnen;
- Een hierop volgende toename in deze activiteiten (na de eerste drie maanden);
- De uiteindelijke toename in leesactiviteiten na een periode van weer minimaal drie maanden.

Ook een toename in het bibliotheekgebruik en andere manieren om boeken te verkrijgen voor de Bookstart-kinderen wordt gezien als een indicatie voor een toename in leesactiviteiten.

Zowel de effectmeting als het verzamelen van informatie over de ontstane houding en gedrag als gevolg van de invoering van Bookstart gebeurde met behulp van verschillende methoden:

- Het gebruik van vragenlijsten;
- Zelfrapportage door de ouders aan de onderzoekers als onderdeel van de eerste observatie.

Vragenlijsten

Alle kinderen kregen het pakket uitgereikt tijdens de gezondheidscontrole van 7-9 maanden. Op dit moment werd de eerste vragenlijst, de pre-Bookstartvragenlijst samen met de verpleegkundige ingevuld en konden de ouders aangeven of ze nog een tweede lijst, de post-Bookstartvragenlijst, thuisgestuurd willen krijgen. De tweede lijst werd uiteindelijk door 36% van de ouders ingevuld.

Deze lijsten zijn opgesteld en verwerkt door een in marketingonderzoek gespecialiseerd bureau, *Market Measures* en bestaan uit zestien vragen over de baby, boeken en lezen en over de ouder zelf.

Observaties

Naast het gebruik van vragenlijsten zijn er ook observaties gedaan door een onderzoeksteam. Dit gebeurde op vijf locaties in Groot-Brittannië: North, South, East, West and Midlands. Het eerste moment werd gebruikt om te meten wat het initiële effect was van Bookstart. Tijdens het tweede moment werd gemeten of er ook een blijvend effect was opgetreden.

Het was oorspronkelijk de bedoeling dat deze observaties in de thuissituatie zouden plaatsvinden, maar om verschillende redenen was dit niet haalbaar en werden de observaties op locaties als kinderopvang gedaan. Ouders kregen namelijk het gevoel dat er niet alleen naar het voorlezen werd gekeken maar bijvoorbeeld ook naar de manier waarop zij met hun kinderen omgingen, vanuit pedagogisch oogpunt. Bovendien, en dat zou ook een reden voor de terughoudendheid kunnen zijn, zijn de gezinnen die geobserveerd zouden worden uitgekozen naar aanleiding van de resultaten van de vragenlijsten. Die

hadden aangegeven dat deze gezinnen niet over een omgeving beschikten waarin het lezen werd aangemoedigd.

Tijdens het observeren is gebruik gemaakt van een schema, opgesteld en getest in de eerste fase van de evaluatieperiode. Tijdens het invullen van een dergelijk observatieschema bleken ouders zeer welwillend te zijn in het toevoegen van allerlei extra informatie¹⁸.

Resultaten

Op verschillende punten zijn effecten waar te nemen. Hieronder worden ze weergegeven in percentages vóór en ongeveer drie maanden ná het uitreiken van het Bookstartpakket.

Uit vragenlijsten blijkt dat 78% van de ouders al voorlas aan hun kind voordat het pakket werd uitgedeeld. 47% van de ouders zegt echter méér te zijn gaan voorlezen na het pakket te hebben ontvangen. Ook is het aantal ouders dat voorleest als gevolg van Bookstart gestegen van 78% naar 91%. Het aantal ouders dat zei iedere dag voor te lezen is gestegen van 47% naar 60% en het percentage ouders dat maandelijks de bibliotheek bezoekt is toegenomen van 64% naar 85%. Ten slotte zei 31% van de ouders méér tevreden te zijn over de manier van voorlezen sinds de ontvangst van het Bookstart-pakket.

2.3 Bookstart op dit moment

Na jaren van onderzoek is Bookstart inmiddels uitgegroeid tot een nationaal programma waar iedereen in Groot-Brittannië ooit wel eens van heeft gehoord en waar inmiddels (sinds 2001) 1.170.061 baby's mee in aanraking zijn gekomen!

De uitvoering van het programma is inmiddels zeer professioneel te noemen: de coördinatie ligt in handen van Booktrust, een onafhankelijke stichting die lezen op diverse manieren tracht aan te moedigen.¹⁹ Door heel Groot-Brittannië lopen Bookstartprogramma's die hun materialen bij Booktrust bestellen en vervolgens lokaal verspreiden. Over het algemeen worden de eerste Bookstartpakketten tijdens de gezondheidscontrole van 7-9 maanden overhandigd.

Deze projecten worden doorgaans gecoördineerd door het bibliotheekwezen, soms in samenwerking met de gezondheids- en/of onderwijsinstanties.

Na jaren van onderzoek en uitvoering is er een stappenplan opgesteld met daarin de zeven onderdelen die nodig zijn om een Bookstartprogramma goed uit te kunnen voeren. Onderdelen zijn bijvoorbeeld: een goede coördinator, goede samenwerkingsverbanden, communicatie en het uitwisselen van ervaringen met anderen, logistiek en het aanmoedigen van de ouders.²⁰

Andere initiatieven van Bookstart

In navolging van het succes van Bookstart zijn er nieuwe initiatieven bedacht die op dit moment worden uitgetest. Het gaat hier om *Bookstart+*, *My Bookstart Bag* en *Booktouch*.

¹⁸ "Everytime you see the bag you think, ooh – let's read a book!" (2001)

¹⁹ www.booktrust.com

²⁰ Voor een overzicht van dit 7-stappenplan, zie de bijlagen.

Bookstart+

Dit is een pakket dat uitgereikt wordt aan kinderen tussen de 18 en 30 maanden oud en bestaat uit:

- Een rood nylon rugzakje
- Twee boeken
- Een schetsblok met krijtjes
- Een sierlijst voor de slaapkamer met 'Numbers are fun'
- Een 'Welkom bij Bookstart+' boekenlijst

Bookstart+ biedt de gelegenheid om Bookstart uit te breiden en de boodschap om samen met je kind met boeken bezig te zijn langer uit te kunnen dragen. Dit project zal weer worden geëvalueerd en bij een positief resultaat landelijk worden ingevoerd.

My Bookstart Bag

Tevens is men bezig om een derde moment waarop kinderen een Bookstartpakket krijgen uitgereikt te ontwikkelen. Dit moment zal moeten gaan plaatsvinden wanneer het kind 3 jaar oud is en dient ter voorbereiding op het primaire onderwijs.

Booktouch

Recent is er een nieuw pakket op de markt gebracht, bedoeld voor kinderen met een visuele handicap: Booktouch. Dit pakket is bestemd voor kinderen van 4 jaar en ouder en is samengesteld in samenwerking met en op advies van het Royal National Institute of the Blind en ClearVision. Het pakket bestaat uit twee voel- en brailleboeken en een lijst met aanbevolen boeken. Dit project wordt gefinancierd door Booktrust en de Roald Dahl Foundation²¹.

2.4 Bookstart: de financiering

Om zo'n grootschalig project als Bookstart uit te kunnen voeren, is financiële ondersteuning noodzakelijk. Zo steunt de overheid Bookstart met £500.000 per jaar en zijn er bijvoorbeeld veertien uitgeverij bij Bookstart betrokken om alle kinderen tegen een zo laag mogelijke prijs van boeken te voorzien.

Bookstart, als onderdeel van Booktrust, maakt per jaar £2,2 miljoen aan kosten, waarbij het voornamelijk gaat om de kosten van het materiaal, de Bookstart-pakketten. Omdat Booktrust een stichting is, is het er niet op gericht om winst te behalen op de materialen. Dit is ook de reden waarom een Bookstartbag £2,50, inclusief verzendkosten kost in plaats van de £16 die in de winkel afgerekend zou moeten worden. Bovendien krijgen de ouders het pakket voor niets. Dit houdt in dat de kosten dus op een andere manier moeten worden betaald. Voor het overgrote deel gebeurt dit door middel van sponsoring.

²¹ The Bookstart Partnership Report (2003)

In 2000 was Sainsbury's plc, een grote supermarktketen, de enige (commerciële) sponsor van Bookstart. Aan dit samenwerkingsverband kwam in 2001 echter een einde en dus moest er naar nieuwe oplossingen worden gezocht.

In juni 2001 waren alle Bookstartpakketten op en kwam het programma in een crisis terecht. Booktrust nam contact op met de Unwin Foundation. Rayner Unwin had Booktrust vanaf het allereerste begin gesteund door het onderzoek te Birmingham te financieren. De Unwin Foundation trad nu weer op door Bookstart te steunen met het aanbod voldoende voorraad te drukken om voor een jaar *Babies Loves Books* te hebben.

In de herfst van 2001 begon Booktrust een nieuw model van Bookstart te ontwikkelen. Nieuwe relaties met uitgevers, leveranciers, fabrikanten, kunstenaars, ontwerpers en drukkers werden aangegaan. Deze relaties raakten zeer enthousiast en betrokken bij Bookstart door wat er over de prestaties die het project had behaald werd verteld. Vooral relaties met uitgevers bleken zeer succesvol aangezien zij het oogpunt van een levenslange band met boeken delen met Bookstart. Bovendien is een sponsorrelatie met een uitgever vrij zeker en ethisch verantwoord, zeker in vergelijking met een commerciële niet-boekgerelateerde sponsor en stuitte het gebruik van Bookstart om een merknaam te promoten bij de gezondheidsorganisaties op verzet²².

Ook op andere manieren wordt Bookstart gesteund. Verschillende instanties en organisaties zorgen ervoor dat Bookstart kan blijven voortbestaan.

In het hoofdstuk over samenwerkingsverbanden komt een groot aantal instanties aan bod die Bookstart steunen, zowel op financieel vlak als in de praktische uitvoering.

2.5 Bookstart: samenwerkingsverbanden

De organisaties die met Bookstart samenwerken zijn te verdelen in nationale en regionale organisaties met daarbinnen diverse andere categorieën als stichtingen, uitgeverijen, onderwijsinstellingen, gezondheidsinstanties en het bibliotheekwezen. Elke organisatie levert op haar eigen wijze een bijdrage aan de uitvoering van Boekenpret waarbij een wisselwerking optreedt.

Zo heeft Bookstart er bijvoorbeeld belang bij dat er voldoende boeken zijn om aan de kinderen uit te kunnen delen en is dit voor uitgevers een goede gelegenheid om gezinnen kennis te laten maken met de boeken die zij uitgeven. Op deze wijze houden Bookstart en de organisaties elkaar in evenwicht, wat een goede basis is voor een langdurige samenwerking.

²² www.bookstart.co.uk

Hieronder volgt een overzicht van de verschillende organisaties met een korte uitleg over de wijze waarop zij bijdragen aan de uitvoering van Bookstart.

De overheid	> nationaal	DCMS = Department for Culture, Media & Sport	Steunt voornamelijk op financieel gebied met een jaarlijkse toelage
		DfES = Department for Education and Skills	Houdt zich bezig met onderwijs en steunt stichtingen
	> regionaal	LEA = Local Education Authority	Lokale onderwijsautoriteiten: ontvangen geld van de overheid waarvan de EYDCPs een deel krijgt
Gezondheidszorg	> nationaal	EYDCPs = Early Years Development & Childcare Partnerships	Onderdeel van de LEA dat zich specifiek richt op de eerste levensjaren van het kind
	> regionaal	The Basic Skills Agency (Wales)	Ontvangt geld van het DfES en stimuleert de ontwikkeling van de basisvaardigheden als een goede beheersing van de engelse taal en numerieke vaardigheden
	> nationaal	Sure Start	Een programma dat zich bezighoudt met de ontwikkeling van kinderen van 0 tot 4 jaar en als doel heeft een optimale start te creëren voor aanvang van het primaire onderwijs
Uitgeverijen		Red House Books	Hoofdsponsor en belangrijkste leverancier van boeken. Zorgt ervoor dat elk kind een boek krijgt. Dit zijn er meer dan 1,4 miljoen.
		Barefoot Books	Voornamelijk geïnspireerd door verschillende culturen en tradities, sluit aan bij alle doelgroepen
		Child's play (international) Ltd	
		Lion Publishing	
		Random House Children's Books	
		Evans Brothers Ltd	Biedt extra kortingen aan deelnemers van Bookstart en Earlystart
		Usborne Books at Home	
Overige	> regionaal	Bibliotheekwezen	Speelt een belangrijke rol bij de uitvoering van Bookstart

3 Een leesbevorderingsprogramma in Nederland: Boekenpret

Ook in Nederland wordt er veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van kinderen in de voorschoolse leeftijd, waaronder de stimulering van de geletterdheid. Zowel op regionaal als landelijk niveau worden er verschillende projecten ontwikkeld en uitgevoerd.

Een van die landelijke initiatieven is Boekenpret, in 1992 van start gegaan, dat zich richt op de leeftijd van 0 tot 6 jaar²³. Boekenpret is een methode die jonge kinderen en hun ouders laat ontdekken dat je veel plezier kunt beleven aan voorlezen. De bedoeling is de taalontwikkeling te stimuleren, waardoor de aansluiting bij het (lees)onderwijs vergemakkelijkt wordt en de kinderen de gelegenheid krijgen zich uiteindelijk te ontwikkelen tot goede lezers. Dit project wordt door tal van gemeenten uitgevoerd waarbij uiteenlopende activiteiten en materialen worden ingezet²⁴.

Uit onderzoek naar Boekenpret bleek er veel variatie in de uitvoering te bestaan en bovendien is er nog niet veel onderzoek verricht naar de effectiviteit van Boekenpret. Juist het bepalen van het effect van een programma als Boekenpret is erg belangrijk wanneer men een dergelijk project op grote schaal wil gaan invoeren. Momenteel wordt er onderzoek verricht naar de effectiviteit van voorlichting die in het kader van Boekenpret wordt gegeven op diverse consultatiebureaus in de Kop van Noord-Holland.

Een pilotproject in het kader van Boekenpret in de Kop van Noord-Holland

Op dit moment loopt er een pilotproject in de Kop van Noord-Holland dat wordt uitgevoerd in opdracht van Stichting Lezen in samenwerking met de Landelijke Vereniging voor Thuiszorg. Een longitudinaal onderzoek naar dit project wordt uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen. Doel van dit onderzoek is om te bepalen of de inzet van Boekenpret een goede manier is voor consultatiebureaus om de taalontwikkeling van jonge kinderen en hieraan gerelateerd het voorlezen door de ouders te stimuleren.

Deze voorlichting, die plaatsvindt op het consultatiebureau, houdt in dat het interactieve en plezierige aspect van Boekenpret wordt benadrukt en dat wijkverpleegkundigen voordoen hoe ouders hun kind het beste kunnen voorlezen. Op de consultatiebureaus staat bijvoorbeeld een mandje met boekjes die worden aangeraden. De ouders krijgen deze materialen echter niet uitgereikt.

Onderzoek naar Boekenpret

Waar het in het onderzoek vooral om gaat is te bepalen op welke wijze deze voorlichting effect heeft op zowel het voorleesgedrag van de ouders en dientengevolge op de taalvaardigheidsontwikkeling (woordenschat) van de kinderen alsmede op het interactiegedrag van ouder en kind.

Het mogelijke effect wordt op verschillende manieren onderzocht. Ten eerste worden de voorlichtingsgesprekken tussen de wijkverpleegkundigen en de ouders opgenomen en

²³ Voor meer informatie over onderzoek naar deze fase van Boekenpret, zie Veen, Overmars en De Glopper (1995)

²⁴ Voor meer informatie over Boekenpret zie de website www.boekenpretfantasia.nl

geanalyseerd: wat komt er precies in zo'n gesprek aan bod? Vervolgens wordt bij een aantal gezinnen thuis video-opnames gemaakt om die wederom te analyseren. Hoe wordt er voorgelezen en welke interacties vinden er plaats? Wat is de bijdrage van het kind tijdens zo'n voorleesmoment? Middels een derde onderzoeksmethode, het afnemen van vragenlijsten, wordt bepaald wat de materiële leesomgeving binnen de gezinnen is en wat ouders zeggen over het voorlezen aan hun kind. Bij deze vragenlijst zit een woordenschat-toets bijgevoegd waarop ouders kunnen aangeven welke woorden hun kind begrijpt en/of zegt.

Aangezien dit onderzoek nog gaande is, kan er nog weinig worden gezegd over mogelijke effecten. De beschrijving van dit project en het onderzoek hiernaar is dan ook meer bedoeld om een beeld te geven van hoe er onderzoek wordt gedaan naar de effectiviteit van Boekenpret.

Boekenpret en Bookstart: een aantal overeenkomsten en verschillen

Hoewel het programma op een aantal punten overeenkomsten vertoont met Bookstart, zijn er zeker ook verschillen aan te wijzen.

Overeenkomstig is bijvoorbeeld de wijze waarop verschillende instanties met elkaar samenwerken om dit project goed uit te kunnen voeren. Zo bestaat er een nauw samenwerkingsverband tussen de bibliotheken, scholen, thuiszorgorganisaties en diverse instellingen voor de kinderopvang. De landelijke coördinatie ligt in handen van de Vereniging van Openbare Bibliotheken. Ook het feit dat er gebruik wordt gemaakt van diverse materialen en het geven van voorlichting is vergelijkbaar met Bookstart, zij het dat er in Nederland geen materialen worden 'geschonken' en dat de voorlichting niet thuis, maar in de diverse instellingen plaatsvindt.

De doelgroep waar Boekenpret zich op richt is de laaggeschoolde bevolkingsgroep, wat een groot verschil is met Groot-Brittannië waar geen onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende bevolkingsgroepen. Mede hierdoor worden er in Groot-Brittannië meer kinderen bereikt en is de naamsbekendheid van het project in Groot-Brittannië groter dan dat van Boekenpret in Nederland.

Wat kan Bookstart betekenen voor de ontwikkeling van Boekenpret?

Aangezien Bookstart in Groot-Brittannië inmiddels een groot succes is, waarbij 92% van alle kinderen wordt bereikt, kan het zinvol zijn om te kijken welke elementen van Bookstart ook in Nederland toepasbaar zouden kunnen zijn voor Boekenpret.

Is het bijvoorbeeld mogelijk om financiële steun te krijgen zodat boekjes gratis verspreid zouden kunnen worden? Welke rol zouden uitgeverijen in dit kader kunnen spelen? Zou er gekeken kunnen worden naar uitbreiding van de doelgroep, van laaggeschoolde autochtone en allochtone gezinnen naar alle bevolkingsgroepen, om op die manier meer kinderen te kunnen bereiken? Hoe zou de naamsbekendheid van Boekenpret verbeterd kunnen worden, iets wat noodzakelijk is om Boekenpret ook op de lange termijn succesvol te laten zijn binnen de gezinnen?

Bovenstaande opmerkingen zouden wellicht een leidraad kunnen vormen indien wordt besloten om Boekenpret uit te breiden.

4 Conclusies en aanbevelingen

Bookstart is in Groot-Brittannië inmiddels een begrip en maakt vast onderdeel uit van de opvoeding van het kind. In veertien jaar is er dan ook veel gebeurd wat de ontwikkeling van het leesbevorderings- en boekendonatieprogramma Bookstart betreft. Dit is mede mogelijk geweest door het vele onderzoek dat gedurende deze jaren is uitgevoerd en de aanpassingen die naar aanleiding van dit onderzoek zijn gedaan. Hieronder volgen de belangrijkste punten uit dit onderzoek op een rijtje:

Uit een eerste pilotproject is gebleken dat het uitreiken van boeken aan jonge gezinnen zorgt voor een toename in voorlezen aan baby's. Ook zijn er positieve resultaten ten aanzien van het bibliotheekbezoek en de boekverkoop behaald. Van groot belang bleek een goede samenwerking tussen verschillende instanties en een goede financiële ondersteuning. Aandachtspunten waren de inhoud van het Bookstartpakket, de wijze waarop de pakketten werden overhandigd en de wijze waarop het evaluerende vragenlijstonderzoek werd uitgevoerd.

Vervolgens zijn er verschillende onderzoeken uitgevoerd om het effect op de langere termijn te onderzoeken. Ten eerste een attitudeonderzoek waaruit bleek dat Bookstartkinderen op 2- en 3-jarige leeftijd een duidelijk positievere houding ten aanzien van boeken en (voor)lezen hadden dan kinderen die geen Bookstartpakket hebben gehad. Ook toonde onderzoek naar het niveau van de kinderen op het moment dat ze voor het eerst naar school gaan aan dat dit niveau hoger lag dan van kinderen die niet aan Bookstart hadden meegedaan. En ten slotte bleek uit een derde onderzoek dat deze kinderen 3 jaar na aanvang van het primair onderwijs deze voorsprong nog steeds hadden. Na invoering van Bookstart op nationaal niveau bleken er wederom positieve effecten ten aanzien van (voor)leesgedrag waar te nemen.

De positieve resultaten van het onderzoek naar Bookstart hebben eraan bijgedragen dat er op dit moment nieuwe initiatieven worden ontwikkeld om kinderen ook op andere momenten dan op de leeftijd van 7 tot 9 maanden een pakket met boeken aan te kunnen bieden. Hierdoor worden de kinderen blijvend gestimuleerd om met boeken bezig te zijn en zijn ze uiteindelijk beter voorbereid op het onderwijs.

Omdat het project op zo'n grote schaal loopt is een goede organisatie noodzakelijk. In de loop der jaren is er dan ook een uitgebreid netwerk van instanties ontstaan die zorgt voor een goede uitvoering en (financiële) ondersteuning van Bookstart.

Ook in Nederland loopt er een soortgelijk project als in Groot-Brittannië: Boekenpret. In Nederland heeft dit project nog niet zo'n groot bereik als in Groot-Brittannië, waar 92% van de gezinnen aan Bookstart deelneemt. Wellicht dat dit artikel een bijdrage kan leveren aan de verdere ontwikkeling en stimulering van Boekenpret op grotere schaal.

Het is namelijk nooit te vroeg om met voorlezen te beginnen!

Literatuurlijst/websites

Literatuur

Moore, M. & B. Wade (1993) *Bookstart: Booktrust Report Number 2*. Published by Booktrust.

Moore, M. & B. Wade (1998) *A gift for Life, Bookstart: The First Five Years*. Published by Booktrust

Moore, M. & B. Wade (2000) A Sure Start with Books. In: *Early Years* Vol. 20, nr. 2, voorjaar 2000: pp. 39-46.

The Bookstart Partnership Report (2003) Published by Booktrust.

The National Centre for Research in Children's Literature, University of Surrey

Rochampton (2001) *Everytime you see the bag you think, ooh – let's read a book! Evaluation of the Bookstart programme*. Published by Booktrust.

Websites

www.bookstart.co.uk

www.booktrust.co.uk

http://www.qca.org.uk/ages3-14/tests_tasks/122.html

Links naar gerelateerde websites

<http://www.eydcp.com/eydcp/main.cfm>

www.boekenpretfantasia.nl

Bijlage I: Het Bookstartpakket zoals dat er nu uitziet:

- **Bookstarttas:** een canvas tas met daarop de logo's van Bookstart, het Ministerie van Cultuur, Media en Sport en Booktrust. Ook staat er de tekst 'Babies love books' en 'Libraries are for everyone' op.
- **Babies Love Books:** een folder voor de ouders. Het is gemakkelijk toegankelijk, in veertien talen verschenen en staat vol tips over hoe de ouder het beste samen met het kind met boeken bezig kan zijn. Deze folder wordt, in een aangepaste versie, ook gebruikt in programma's in andere landen.
- **Nursery Rhymes Place Mat:** op deze placemat staan aanwijspaatjes en rijmpjes. Ook de boodschap van Bookstart om baby's aan te moedigen lid te worden van de bibliotheek en om elke dag met boeken bezig te zijn staat erop.
- **Het Boek 'This Little Baby' van Campbell's Direct:** dit is het eerste boek van een serie van drie als onderdeel van de sponsorovereenkomst van £2 miljoen. Booktrust heeft de goedkeuring van het ontwerp en de productie van de boeken voor Bookstart door Campbell in eigen handen. Voorwaarde is dat er een folder van deze uitgever in de Bookstartbag zit.
- **Een tweede boek:** Dit boek is afkomstig van één van de andere uitgevers die Bookstart steunen en de titel varieert.
- **Welcome to Bookstart:** de eerste boekenlijst voor het kind. Er staan ook tips in van bibliotheek- en gezondheidsmedewerkers en tips van ouders waarvan de baby's mee hebben gedaan aan Bookstart. Ook kunnen ouders hierop dingen invullen als: 'mijn favoriete boek', 'deze mensen lezen mij voor' en 'dit is mijn bibliotheek'.
- **Informatie over het bibliotheeklidmaatschap:** dit is per regio verschillend.

Dit pakket wordt door een verpleegkundige overhandigd. De betrokkenheid van professionals is essentieel en vindt plaats in drie stappen:

1. **Informatie: Dit is Bookstart.** Hoe kun je samen met je kind met boeken bezig zijn en wat kun je ermee bereiken? Hier wordt de basis gelegd van een leven met boeken.
2. **Uitnodiging:** Bookstart wil ouders laten inzien dat zij de eerste en belangrijkste leraar zijn. Hier wordt benadrukt dat voorlezen de band tussen ouder en kind versterkt en het kind zich goed kan voorbereiden op school.
3. **Vieren:** Bookstart moedigt het opbouwen van zelfvertrouwen en plezier aan en looft de ouders om wat ze al doen. Bookstart moedigt ouders aan om van voorlezen een dagelijkse routine te maken.

Bijlage II: De zeven elementen voor een succesvolle uitvoering van Bookstart

1. De Bookstartcoördinator

Deze zorgt ervoor dat alle contacten worden onderhouden en het programma goed wordt uitgevoerd.

2. Professionele samenwerkingsrelaties

Samenwerking is een van de essentiële onderdelen van Bookstart. Hieronder kan worden verstaan: de samenwerking met de bibliotheken en de gezondheidszorg. Kennis en enthousiasme is hierbij onontbeerlijk.

3. Communicatie en het uitwisselen van ervaringen

Hieronder vallen bijvoorbeeld de nieuwsbrief van Bookstart en regionale bijeenkomsten waarop medewerkers informatie kunnen uitwisselen. Hieronder valt ook de website van Bookstart: www.bookstart.co.uk waarop zeer veel informatie te vinden is.

4. Administratie en logistiek

Hoe gaat de verspreiding van de Bookstartpakketten? Op welke momenten en welke pakketten worden er verspreid?

5. Het bereiken en steunen van de ouders

Hieronder valt onder andere het bereiken van ouders in afgelegen gebieden, het bereiken van sociaal afgezonderde gezinnen en het aanbieden van de benodigde informatie in zeer veel talen.

6. Onderzoek en evaluatie

Om de programma's te kunnen evalueren is er op de website van Bookstart een pakket aan te vragen die door de uitvoerders ingevuld kan worden. Ook is het van belang dat er voortdurend onderzoek wordt verricht naar de effecten van Bookstart.

7. Toekomstige ontwikkelingen

Op basis van het voorafgaande is het belangrijk dat Bookstart zich blijft ontwikkelen en aanpassen. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkeling van nieuwe Bookstartpakketten die in andere leeftijdscategorieën uit kunnen worden gedeeld: *Bookstart+* en *My Bookstart Bag*.